

“Els projectes d'energia confereixen poder a les dones”

May Sengendo

Coordinadora regional a Àfrica d'energia

Per Coia Sánchez García

Els projectes d'energia han obviat tradicionalment la perspectiva de gènere, sota la hipòtesi que els colls d'ampolla i les solucions impacten de manera semblant a homes i dones. Quins factors clau impacten de diferent manera en uns i altres?

En el que concerneix a projectes de subministrament d'energia, aquests factors clau deuen incloure:

- Diferències en l'accés a tecnologies d'energia neta que relacionen els rols de les dones comparats amb els dels homes.
- Diferències en els nivells de participació i presa de decisions en l'elecció de tecnologies energètiques de la llar.
- Diferències en l'accessibilitat en la compra de tecnologies de l'energia per a usos específics en l'empresa o a nivell domèstic.
- Diferències en la necessitat d'un servei específic d'energia.

Les necessitats domèstiques d'energia de les dones i els homes són clarament diferents. Existeixen també diferències en les necessitats per als usos productius?

Les tasques de les dones acostumen a localitzar-se en l'esfera domèstica, de manera que aquí és on es situen les seves necessitats energètiques. Els homes en aquest àmbit requereixen serveis d'energia per a usos que estan principalment basats en la adquisició d'informació a través de ràdio i televisió, així com una il·luminació clara i neta de l'espai on escolten i miren aquests aparells a través dels equips. Malgrat això, en les necessitats energètiques amb fins productius, les diferències entre dones i homes desapareixen. Aquesta és una esfera en què les tasques són assumides en relació amb els beneficis aconseguits. Independentment de qui realitzi la tasca, necessita que estigui disponible en aquesta zona un servei específic d'energia.

Així mateix, hi ha mites sobre la relació entre gènere i energia que no corresponen amb la realitat:

- Les dones són només usuàries de l'energia.
- Les formes d'energia moderna beneficien en major grau als homes que a les dones.

Informes sobre l'aplicació de projectes de provisió d'energia a Uganda revelen que la presa de decisions a les llars correspon als homes. Com pot acabar-se la resistència dels homes a compartir aquestes decisions?

En la majoria dels casos és així, per descomptat en les llars que tenen un home com a cap de família. Però fins i tot en aquests casos, l'èxit depèn en gran mesura que les dones

Entrevista a May Sengendo

Coia Sánchez García

facin o no valer la seva autoritat sobre els homes. Això no significa necessàriament que la mateixa situació sigui la mateixa a totes les llars, perquè no són homogenis i la presa de decisions depèn de les regles i les normes dins de cada un d'ells.

En el Projecte Pilot Fotovoltaic d'Uganda es van mostrar casos en què, en famílies amb un home com a cap, les dones es van enfrontar a la presa de decisions pels homes. Malgrat això, no va ser possible fer-ho de forma individual, sinó que van formar coalicions i es van mobilitzar recolzades per homes amb sensibilitat de gènere que van parlar amb els seus marits sobre la necessitat de dialogar durant el procés de presa de decisions per a l'adquisició de serveis d'energia.

Un dels factors clau en els projectes d'energia és l'apoderament de les dones a través de més educació i la generació d'ingressos. Com poden els homes i les dones reaccionar a aquests canvis de relacions?

Els projectes d'energia confereixen poder a les dones a través de proveir serveis d'energia per a necessitats relacionades amb l'educació i les rendes del treball. Les dones i els homes reaccionen a aquests canvis en les relacions de poder de diverses maneres:

- Cooperant en la presa de decisions sobre el desembossament per a la provisió de serveis d'energia.
- Compartint informació sobre la selecció i les opcions disponibles.
- Repartint les tasques domèstiques que es simplifiquen amb l'ús dels serveis de energia a què poden accedir.

Les experiències a Uganda han sigut positives en aquest procés de canvis en les relacions de poder gràcies a la provisió de serveis d'energia.

Informes d'ENERGIA detecten una baixa implicació de les dones en la seva educació en els aspectes tècnics de la tecnologia fotovoltaica. Es pot atribuir aquest fet a un baix interès de les dones cap a les qüestions tecnològiques? Podem considerar-ho com un problema únicament relacionat amb aspectes socials i culturals?

En el Projecte Pilot Fotovoltaic, realitzat a Uganda entre 1999 i 2001, es van observar nivells baixos de participació de les dones en els aspectes més tècnics de tecnologia fotovoltaica. Aquest fet no es va atribuir a un baix interès de les dones en els estudis tecnològics i en el treball pràctic, ni tampoc a una falta de disponibilitat d'aquests cursos en les institucions educatives. Es va observar que el desafiament radicava que les normes i regles de determinades comunitats assignaven el paper d'un tècnic a un home i no a una dona. D'aquesta manera, es van identificar les atribucions socials i culturals com les causants del fet que hi hagués més homes que dones com a tècnics involucrats, tant en les activitats de formació, com en les posteriors instal·lacions de panells solars en domicilis, escoles i hospitals.

Comptar amb electricitat per a la il·luminació domèstica és beneficiós per a la família, però pot perllongar la jornada de treball de les dones que cuiden de la seva família. Com pot compensar-se aquesta desviació?

Efectivament, l'electricitat per a la il·luminació domèstica és beneficiosa per a la família, però molts investigadors i implementadors de projectes s'han adonat que accions com aquesta allarguen la jornada de treball de les dones. Aquesta situació ha sigut afrontada principalment a través de la integració de tecnologies d'estalvi de treball per a les tasques domèstiques, a més de la il·luminació a la casa perquè les dones puguin tenir prou temps durant el dia i descansar quan ho necessiten.

Entrevista a May Sengendo Coia Sánchez García

Sota quines condicions pot tenir èxit una política de perspectiva de gènere?

Aquestes condicions inclouen:

- Directrius perquè els ministeris d'energia treballin en col·laboració amb els de Planificació/Finances i el de Gènere per a integrar aquests conceptes en les polítiques energètiques.
- Participació d'ONG o de la societat civil, de manera que els casos pràctics d'implementació del que pot i no pot funcionar siguin compartits i s'utilitzin en la planificació de polítiques de sensibilització de gènere. Les ONG necessiten comptar amb aquests casos per a influir en les decisions del Ministeri d'Energia en la formulació de polítiques.
- Assignació pressupostària per a planificar aquestes polítiques.
- Recopilació de dades desagregades segons sexe i d'informació amb perspectiva de gènere és una necessitat clau i la base per a focalitzar i segmentar a la població involucrada i incloure dones i homes en els diferents components de la política.
- El coneixement i les habilitats dels planificadors d'energia en l'ús d'anàlisi de gènere i tècniques de transversalització o integració horitzontal del gènere*.
- La disponibilitat d'estratègies pràctiques i projectes que il·lustren com traduir la política en les accions que indiquen els projectes de sensibilització de gènere.

El Govern ugandès ha adquirit compromisos d'igualtat de gènere. Compleix aquests compromisos? Succeeix quelcom semblant en altres països de l'àrea?

El Govern va adquirir compromisos per la igualtat i equitat de gènere com a part de la traducció de polítiques en acció d'acord amb els resultats de la Quarta Conferència Mundial de Dones a Pekín (1995). Aquests compromisos es van reflectir en la formulació d'una Política Nacional de Gènere, sobre la qual va treballar just després d'aquella conferència. Aquesta política ha sigut revisada recentment. L'enfocament sectorial de polítiques i la planificació de programes van permetre esforços per a integrar el gènere en el document de política d'energia que va ser formulat l'any 2000. Aquesta acció permet a altres països adonar-se que disposar d'una política de gènere, combinada amb esforços de defensa dels drets humans des del sector de les ONG, pot ajudar una planificació d'aquesta política en diferents sectors, com el de l'energia, a integrar el gènere en la formulació de polítiques, així com les estratègies per a la posada en pràctica.

A començaments de l'any 2006, el Ministeri d'Energia i Desenvolupament Miner va emprendre la formulació de la política d'energia renovable. Dins d'aquesta política, el reconeixement del rol del gènere en relació amb la generació d'energia, amb el seu ús i avantatges, és una preocupació clau. Les dones són reconegudes no només com usuàries principals de l'energia en comunitats diferents, sinó també com tècnics de categoria superior dins del sector. Com a tal, la política va assegurar que les dones participessin totalment en la identificació de necessitats, el desenvolupament i el disseny final de projectes d'energia renovables. És a través d'estar involucrades com les dones poden tenir oportunitats per a participar totalment en la planificació i la posada en pràctica de processos d'energia sostenibles i projectes.

Com valora la inclusió a Àfrica de la perspectiva de gènere en les polítiques energètiques?

L'activitat d'ENERGIA auditant el gènere en la política i el programa d'energia emprès a Botswana recentment van mostrar que la transversalització o integració horitzontal del gènere en les polítiques d'energia és necessària per a millorar les repercussions positives

Entrevista a May Sengendo

Coia Sánchez García

de la política. Com a tal, l'efectivitat dels plans en la política pot ser aconseguida i l'eficiència d'accions pot ser recolzada. Això també ajuda a assegurar que tant dones com homes es beneficien de les polítiques, ja que es tenen en compte les diferències de les seves necessitats dels serveis d'energia. És més, aquest és un dels camins a través dels quals els Governos poden contribuir a l'alleugeriment de pobresa i a l'èxit dels objectius dels Objectius de Desenvolupament del Mil·lenni, respecte als quals han de fer informes amb regularitat.

Què ofereix ENERGIA a les institucions i persones que volen saber més sobre l'aplicació de perspectives de gènere en els projectes de abastament energètic?

- Informació i casos d'estudi.
- Capacitació dels professionals i planificadors en la transversalització o integració horitzontal del gènere en la planificació de polítiques d'energia i projectes d'implementació.
- Compartir bones pràctiques que poden ser reproduïdes a qualsevol lloc.
- La capacitació per a influir en les decisions energètiques d'àmbit nacional i internacional.

Quins avanços i retrocessos considera que s'han registrat quant a gènere i desenvolupament humà des de la Conferència de Pekín de 1995?

La IV Conferència Mundial sobre les Dones va aconseguir tres importants resultats als que els Estats es van comprometre i que inclouen **igualtat, desenvolupament i pau**. S'ha experimentat un gran canvi des de llavors en les qüestions de gènere i desenvolupament humà. Nombrosos estudis a Uganda mostren que hi ha progressos en la promulgació de lleis i en el desenvolupament de polítiques que protegeixin i promoguin el compliment dels drets de les dones. També s'han dut a terme esforços quant a la implementació i aplicació d'aquestes lleis i reforma política. Aquests esforços es realitzen a l'empareda de la Constitució d'Uganda, que defensa els principis dels drets humans quant a igualtat de sexes. També assegura la consideració de la no discriminació sexual com un aspecte clau. Quant a energia s'han realitzat diversos avanços:

- S'ha augmentat la participació de les dones en la presa de decisions que s'ha realitzat per mitjà de la provisió de fons per a energia en els consells locals i en el govern central.
- Establiment d'una xarxa d'energia a Àfrica Occidental i la realització de diverses activitats per tot Àfrica de maneres que permeten la incorporació de les dones en iniciatives que incrementin la seva possibilitat d'accés a serveis energètics.
- S'ha augmentat el nombre de serveis energètics destinats específicament a dones i homes a nivell de llar i empresa.
- S'ha augmentat el nombre d'iniciatives de micro crèdit per a persones pobres en mitjans rurals a través de canals més efectius que són accessibles i senzills en termes de sistemes de subministrament.
- S'ha incrementat la capacitació en temes de tecnologies energètiques i subministrament orientada tant a dones com a homes pobres en zones rurals.
- S'ha incrementat la documentació sobre iniciatives amb èxit que puguin ser replicades en altres comunitats i països.

Què més es pot fer en aquest camp? Quins són els objectius, en la seva opinió, que haurien de ser aconseguits el 2015 pel que fa a gènere i energia?

Entrevista a May Sengendo

Coia Sánchez García

La majoria dels països africans han dissenyat i començat a implementar els “Plans d'acció per a l'eradicació de la pobresa” (PEAP). Segons anem avançant cap al futur, és necessari l'ús dels pilars bàsics o àrees clau d'aquests programes per a tenir en compte el paper crític que formes apropiades d'energia tenen sobre la transformació de l'economia rural i l'eradicació de la pobresa. L'energia per al seu ús productiu és un factor clau per a aconseguir aquest desenvolupament. L'objectiu de la reducció de la pobresa hauria d'orientar-se a través de la millora de l'accés a serveis energètics per part dels pobres.

L'enllaç a un ús productiu de l'energia hauria de promoure's també a través de la modernització de l'agricultura, sobretot en el processament de productes agraris i el valor afegit de determinats productes en la cadena de mercat. Aquest és un dels camins a través dels quals els ingressos de la llar poden millorar de forma que ajudin a transformar els suports rurals en el futur.

Els nostres objectius per al 2015 haurien d'estar basats en esforços cap a la transversalització del gènere, així com en el suport de projectes concrets en el sector energètic, especialment en les àrees assenyalades recentment d'interès en l'agenda de l'energia que promouen els punts preocupants, la qual cosa contribueix a la implementació dels temes assenyalats per la Comissió per al Desenvolupament Sostenible, segons la qual els països haurien de:

- Conscienciar sobre l'eficiència energètica i promoure esforços en aquest sentit.
- Promoure estratègies i accions que incrementin l'accés a serveis energètics.
- Promoure accions relacionades amb l'energia i el desenvolupament industrial.
- Promoure accions relacionades amb la contaminació atmosfèrica.
- Promoure accions relacionades amb el canvi climàtic.

*Transversalització de gènere

El procés de transversalització/integració de la perspectiva de gènere es refereix al diagnòstic de l'impacte diferenciat que qualsevol iniciativa -incloent lleis, programes i polítiques de qualsevol àrea o nivell- tindrà sobre les vides dels homes i les dones. Es tracta d'una estratègia per a fer que els interessos, preocupacions i experiències de les dones i dels homes constitueixin una dimensió, integral en el procés de disseny, implementació, monitoreig i avaluació de polítiques i programes en totes les esferes polítiques, econòmiques i socials, de manera que la desigualtat entre homes i dones no es vegi reproduïda ni perpetuada.

Acords del Consell Econòmic i Social de Nacions Unides, Ginebra, 1997es. Com valora aquest fet?

El Projecte Pilot Fotovoltaic d'Uganda va establir un component de crèdits per a la compra de panells solars. Aquest apartat es va crear a través d'un acord de desenvolupament que va involucrar a empreses solars (que venien els panells solars i realitzaven la seva instal·lació i manteniment), bancs locals (que concedien crèdits als usuaris dels panells) i el Ministeri de Desenvolupament Energètic i Miner (que desenvolupava el programa de crèdits i ho replicava en altres zones del país). Durant la implementació d'aquest component, es va detectar que les dones que demanaven un préstec al seu nom (fins i tot en llars amb cap de família masculí), tornaven el préstec amb major facilitat i celeritat comparades amb els homes. Si bé això pot deure's a la norma adscrita segons la qual les dones estan considerades com més curadores i dignes de confiança amb les despeses de la llar, també es va detectar la seva relació amb l'ús d'informació i consells sobre la devolució de crèdits que les dones van obtenir en cursos realitzats en els bancs locals.

Entrevista a May Sengendo

Coia Sánchez García

Malgrat que els homes van rebre la mateixa formació, rarament li donaven la mateixa utilitat.